

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті проаналізовано змістовну сутність адміністративно-правових засобів правового регулювання та державного управління, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства, держави.

Ключові слова: інформаційна безпека, засоби забезпечення інформаційної безпеки, інформаційні ресурси, національна безпека.

Постановка проблеми та її актуальність.

Дослідження проблем та ключових напрямів адміністративно – правового забезпечення інформаційної безпеки базуються на вимогах Конституції України [1], у ст. 17 якої зазначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Під найважливішою функцією держави потрібно розуміти найважливішу функцію всіх гілок влади: законодавчої, виконавчої, судової. Забезпечення інформаційної безпеки як справи всього українського народу має включати певні види діяльності, визначені законом, і обов'язки громадських організацій та громадян. Одним із важливих аспектів Конституції України є те (ст. 34), що кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, свободу у сфері інформації та інформаційної діяльності. При цьому даною статтею встановлено, що здійснення прав і свобод може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки та інших чітко визначених цілях.

Про необхідність формування системи забезпечення інформаційної безпеки йдеться майже з перших років незалежності України. Вживаються певні заходи. Повноваження і функції державних органів, інших інституцій країни визначені в правових актах різного рівня: Конституції України, Законах України, Указах Президента України, нормативно-правових актах Уряду України, міністерств, відомств. На подальше вдосконалення державно-управлінської діяльності спрямований кожний черговий етап адміністративної реформи. Водночас, аналіз стану та тенденцій формування і розвитку сфери, що досліджується, інформаційних складових забезпечення національної безпеки (політичної, економічної, соціаль-

но-гуманітарної, науково-технологічної, оборони і державної безпеки та інших) свідчить про те, що рівень інформаційної безпеки України наблизився до критичної межі, за якою можлива втрата здатності держави забезпечити захист власних національних інтересів, безпеки особи, суспільства і держави. Сьогодні Україна не в повній мірі готова протистояти таким небезпечним явищам як «інформаційні та інформаційно-психологічні впливи», «кібернетичні атаки», «інформаційні війни» тощо, а також до запровадження заходів інформаційної боротьби з метою протидії та послаблення дії зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз. Значно загострили проблеми інформаційної безпеки глобалізаційні процеси у світі, науково-технічна революція, світова фінансово-економічна криза та інші зовнішні та внутрішні чинники, які викликали докорінний переворот в інформаційному забезпеченні життєдіяльності людства.

Означене вище зумовило необхідність визначити змістовну сутність засобів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки.

Як зазначає І. Березовська [4, с. 4] Правовий аспект інформаційної безпеки має у розв'язанні цієї проблеми вирішальне значення. Чітке правове регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері забезпечує створення в суспільстві стабільного правового порядку, а також системи органів, інститутів, установ, здатних за допомогою адміністративно-правових засобів забезпечити захист й охорону від порушень прав, свобод і законних інтересів громадян та інших осіб, закріплених чинними нормами права.

З цього приводу, одним з найважливіших напрямів підвищення правового рівня забезпечення інформаційної безпеки в Україні є вдосконалення системи адміністративно-правових засобів у

цій галузі. Адміністративно-правове регулювання у сфері інформаційної безпеки виступає невід'ємною складовою сучасної системи управління на шляху до правової держави. Сьогодні Україні потрібні діючі інструменти державного управління у сфері інформаційної безпеки, основними засобами якого є адміністративні заходи впливу контролюючих органів публічної влади і передбачена законом відповідальність за порушення законодавства у сфері інформаційної безпеки [4, с. 5].

За таких обставин, існування значних недоліків та суперечностей у законодавчій регламентації основних параметрів інформаційної безпеки, протиріччя та прогалини у правозастосовній практиці в цій сфері ускладнюють процес впровадження у життєдіяльність нашого суспільства правових норм та інституцій, притаманних сучасному цивілізованому світу. Це обумовлює надзвичайну важливість проведення науково-теоретичного дослідження та вдосконалення практичної діяльності у сфері адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз теоретичних джерел за темою дослідження свідчить, що вивченню різних аспектів інформаційної безпеки приділяють значну увагу відомі дослідники, серед яких слід відзначити праці В. Авер'янова, Ю. Битяка, І. Березовської, О. Бодрука, І. Бачило, В. Гавловського, М. Гуцалюка, І. Голосніченка, Р. Калюжного, В. Колпакова, О. Кузьменко, Б. Кормича, В. Кохан, В. Лопатіна, В. Ліпкана, В. Петрика, В. Полевого, І. Сопілко, О. Степко, В. Цимбалюка, О. Юдіна та інших науковців.

Виклад основного матеріалу. Засоби, як правова категорія, є інструментами забезпечення будь-якої діяльності та мають загальнонауковий, міжгалузевий характер. Метою цієї статті є визначення засобів адміністративно-правового регулювання та державного управління забезпеченням інформаційної безпеки. Комплексний розгляд як засобів цієї галузі права, так і засобів державного управління зумовлено необхідністю формування системи у сфері, що досліджується, реалізації правових механізмів, спрямованих на підвищення ефективності державно-управлінської діяльності.

Правові засоби забезпечення інформаційної безпеки.

На думку А. Малько правові засоби є правовими явищами, які виявляються в інструментах встановлення суб'єктивних прав, обов'язків, пільг, заборон, заохочування, нагородження та діями, пов'язаними з технологією реалізації прав і обов'язків [2, с. 326].

В. Колпаков до засобів, які містять у собі адміністративно-правовий метод регулювання відносить приписи, заборони, дозволи.

Приписи – покладання прямого юридичного зобов'язання чинити ті чи інші дії в умовах, які передбачені правовою нормою.

Заборони – покладання прямих юридичних обов'язків не чинити тих чи інших дій в умовах, передбачених правовою нормою.

Дозволи – юридичний дозвіл чинити в умовах, передбачених нормою, ті чи інші дії, або утримуватися від їх вчинення за своїм бажанням [3, с. 56-57].

І. Березовська виділяє такі групи адміністративно-правових засобів: 1) дозвільні; 2) реєстраційні; 3) адміністративно-правового примусу [4].

Таким чином, змістовна сутність адміністративно-правових засобів правового регулювання та державного управління має розглядатися як сукупність правових механізмів та прийомів і способів встановлення і реалізації владних повноважень державними органами всіх гілок влади, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства, держави. При цьому доцільно нагадати, що ми розглядаємо систему адміністративно-правового регулювання та державного управління в широкому розумінні змістовної сутності забезпечення інформаційної безпеки. Такий підхід передбачає застосування у сфері, що досліджується, як загальнонаукових, так і спеціальних юридичних засобів. На наш погляд правове регулювання щодо системи державного управління, саме діяльність органів державної влади, має опиратися на довіру і підтримку народу України, що передбачає врахування зворотніх зв'язків, тобто впливу громадян, їх об'єднань на формування і реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, в тому числі й у сфері, що досліджується.

Політичні засоби, застосування яких має сприяти вирішенню наступних проблем:

По-перше. Забезпечення реального волевиявлення народу України, як єдиного джерела влади, що здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Вирішення цих питань залежатиме від впровадження ефективних політико-правових, адміністративно-правових засобів регулювання правовідносин у цій сфері.

По-друге. Забезпечення цивілізованої політичної боротьби, які включають застосування брудних прийомів, способів дій опонентів (політичних партій, громадських організацій) у процесі виборчих кампаній, та в діяльності законодавчої гілки влади.

По-третє. Врахування у процесі формування внутрішньої і зовнішньої політики, в тому числі інформаційної безпеки та державного управління у цій сфері позитивних пропозицій і вимог політичних партій, громадських організацій, протестних акцій (мітингів, демонстрацій, пропагандистських кампаній тощо), які відповідають інтересам переважної більшості населення і підтримуються ним.

Ідеологічні засоби є важливими стосовно об'єднання народу навколо загальнонаціональної ідеї.

Конституцією України (ст. 15) встановлено, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, що жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова.

Слушними з цих питань є висновки Ю. Тодики, який пише: «До завдань науки належить вивчення ідейно-тематичної спрямованості нормативних актів, їх значення для державотворчого процесу. Без цього немає й аналізу ефективності цих актів, їх відповідності міжнародно-правовим стандартам, напрямам розвитку держави і суспільства. Конституційне закріплення ідеологічної і політичної багатоманітності – це теж ідеологія держави, шлях відходу від ідеологічного монополізму колишніх часів. ... саме конституційне право може закріпити у своїх приписах загальнонаціональну ідею, яка б об'єднувала, а не роз'єднувала український народ [5, с. 40-41].

Ми підтримуємо позицію Ю. Тодики і вважаємо, що національна ідея має бути визначена окремою статтею Конституції України в розділі «Загальні засади» і бути базовою основою засад як адміністративного права, так і державного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Соціальні засоби, які впливають із змістовної сутності соціального управління.

На думку В. Колпакова найбільш послідовне врахування характеристик соціального управління, специфіки керуючого впливу знаходить вияв у його поділі на такі два основних види:

- державне управління, де суб'єктом виступає держава в особі відповідних структур;
- громадське управління, де суб'єктами є недержавні утворення [4, с. 14].

У системі державного управління у державах, у тому числі, що орієнтуються на демократичні цінності, переважає застосування засобів соціально-владного та примусового характеру. Водночас державна політика та управлінська діяльність щодо її реалізації передбачають застосу-

вання засобів, спрямованих на підвищення рівня життя населення, охорони здоров'я і праці, освіти тощо. Високі соціальні стандарти життя людини і громадянина є однією із найважливіших умов довіри до владних структур, підвищення активності та відповідальності громадських інституцій щодо захисту національних інтересів.

В умовах будівництва демократичної, соціальної, правової держави та формування громадянського суспільства зростатиме роль виконавчих комітетів районних, міських, сільських і селищних рад, яким розширюється делегування повноважень; громадських рад та різного напрямку самоуправлінських, консультативно-дорадчих структур тощо, діяльність яких здійснюється на добровільних морально-організаційних засадах.

Взаємодія державного і громадянського управління є однією з найважливіших умов соціально-економічного розвитку, державного будівництва та забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства, держави.

Інформаційні засоби – це засоби державної інформаційної політики, що спрямовані на забезпечення державної внутрішньої і зовнішньої політики інформаційної безпеки, а саме:

- формування у населення позитивного сприйняття напрямів, заходів і цілей державної політики інформаційної безпеки;
- викриття внутрішніх і зовнішніх джерел негативних інформаційних та інформаційно-психологічних впливів, що застосовуються проти України та відповідна їх правова оцінка на підставі як правових норм чинного законодавства, так і норм міжнародного права;
- координація діяльності інформаційних підрозділів і служб усіх гілок влади про інформування власного населення та світової спільноти щодо державної політики у сфері, що досліджується, та узгодження оцінок подій і процесів у цій сфері.

Технологічні засоби – це сукупність організаційних, організаційно-технічних, інженерно-технічних, криптографічних, спеціальних засобів, спрямованих на формування і ефективне функціонування правового режиму системи забезпечення інформаційної безпеки.

Сукупність технологічних засобів, які доцільно застосовувати, залежатиме від напрямів забезпечення інформаційної безпеки, а саме:

- забезпечення безпеки функціонування усіх елементів (об'єктів і суб'єктів) національного інформаційного простору;
- забезпечення інформаційної безпеки у політичній, економічній, оборонній, державній без-

пеки і правопорядку, соціально-гуманітарній, науково-технологічній, екологічній, власне інформаційній сферах;

- створення системи охорони та технічного захисту інформації, віднесеної до державної таємниці та іншої інформації обмеженого доступу;

- виявлення інформаційних, інформаційно-психологічних впливів на особу, громадські і державні інституції, кібератак, застосування проти України інформаційної зброї та протидії і нейтралізації джерел внутрішніх і зовнішніх загроз.

Засоби кадрового забезпечення – це сукупність способів і прийомів вивчення і розстановки кадрів на посадах в органах державно-управлінської діяльності з урахуванням їх моральних якостей та професійного рівня. Система кадрового забезпечення передбачає створення ефективно діючої сукупності навчальних засобів, спеціальних програм підготовки кадрів для різного рівня державного управління та напрямів забезпечення інформаційної безпеки.

Засоби матеріально-технічного та фінансового забезпечення – це економічні засоби створення необхідних умов формування і функціонування державної системи забезпечення інформаційної безпеки, діяльності усіх гілок влади і місцевого самоврядування, їх спеціальних підрозділів і служб, що виконують відповідні функції у цій сфері та застосування заходів, засобів і сил інформаційного протистояння з метою захисту національних інтересів.

В умовах глобалізаційних інформаційних процесів, загострення інформаційної боротьби у сучасному світі, розширення спектру інформаційних загроз зумовлює необхідність застосування Україні всього комплексу засобів адміністративно-правового регулювання та державного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Висновки. Методологічні засади адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки України, обґрунтовані в цій статті, запропоновані в Україні вперше на підставі комплексного підходу, який базується на: широкому розумінні забезпечення інформаційної безпеки як системоутворюючого фактору всіх складових національної безпеки; засадах конституційного ладу і правового статусу всіх суб'єктів України; норм міжнародного права; аналізі і врахуванні наукових здобутків вітчизняних і зарубіжних дослідників з цих питань; осмисленні теорії, методології та практики адміністративного права. Запропонований підхід зумовлений необхідністю формування загальнодержавної сис-

теми забезпечення інформаційної безпеки як найважливішої функції держави, справи всього українського народу. До найважливіших теоретико-методологічних адміністративно-правових засад забезпечення інформаційної безпеки ми відносимо і засоби. Вони не є вичерпними, однак їх законодавче закріплення і застосування сприятиме як формуванню, так і ефективному функціонуванню системи забезпечення інформаційної безпеки.

Теоретико-методологічні засади адміністративного права включають засоби правового регулювання відносин як сукупність правових механізмів, прийомів і способів забезпечення інформаційної безпеки в широкому розумінні цієї сфери діяльності. Все це має передбачати застосування як загальнонаукових, так і спеціальних юридичних засобів. Вважаємо, що реалізація владних повноважень суб'єктами державно-управлінської діяльності має опиратися на довіру і підтримку народу, як найважливіший фактор узгодженості дій суб'єктів України у сфері, що досліджується.

Врахування засобів адміністративно-правового регулювання інформаційної безпеки буде сприяти оперативному прийняттю рішень, своєчасному застосуванню запобіжних заходів і засобів адекватних характеру загроз і небезпек національним інтересам України.

Останнім часом все більше дослідників звертають увагу на необхідність активної розробки проблематики засобів забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства, держави. Тому безперечно нове вирішення та наукове обґрунтування щодо удосконалення адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України висуває ці проблеми в число першочергових щодо подальших досліджень та практичного втілення задля сталого суспільного розвитку та входження України в світовий інформаційний простір.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Малько А. В. Проблемы правовых средств: Сборник науч. исслед. «Проблемы теории государства и права» / А. В. Малько. – М.: Проспект, 1999. – 727 с.
3. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
4. Березовська І. Р. Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки

України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / І. Р. Березовська; Нац. акад. внутрішніх справ. – К., 2012. – 18 с.

5. *Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закладів / За заг. ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. – К.: ІнЮре, 2002. – 544 с.*

О. В. Олейник

Административно-правовые способы обеспечения информационной безопасности

В статье проанализирована сущность административно-правовых способов правового регулирования и государственного управления обеспечения информационной безопасности личности, общества, государства.

Ключевые слова: информационная безопасность, способы обеспечения информационной безопасности, информационные ресурсы, информационная инфраструктура, национальная безопасность

O. Oliynik

The administrative and legal ways of providing the Information Security of Ukraine

The article has analyzed the substantial essence of administrative and legal means of regulation and public administration of providing informational security of the personality, society, state.

Key words: information security, informational space, means of the Information Security, information resources, informational infrastructure, national security.